

Заправлена лампа. Збірка новел

О. Генрі

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Бондаренко І. М.

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Заправлена лампа

Звісно ж, є дві сторони цього питання. Погляньмо відразу на другу. Нерідко ми чуємо, як говорять про «продавчинь». Але такого поняття не існує. А є дівчата, котрі працюють у крамницях. Вони просто заробляють так собі на життя. Але чому назву професії перетворюють на означення людини? Будьмо справедливими — адже ми не називаємо дівчат, що мешкають на П'ятій авеню, «нареченими».

Лу та Ненсі були нерозлучними подругами. Вони приїхали у велике місто в пошуках роботи, тому що вдома в них не було достатку. Ненсі виповнилося дев'ятнадцять; Лу — двадцять. Обидві гарненькі, енергійні дівчатка з провінції, котрі не прагли потрапити на сцену.

Ангел-охоронець з небес скерував їх у дешевий, однак пристойний пансіон. Обидві знайшли собі місце і почали самостійне життя. І залишались подругами. Оце саме зараз, коли минуло пів року, я й прошу тебе, о Докучливий Читачу, зробити крок уперед і познайомитися з обома моїми милими приятельками — міс Ненсі та міс Лу. І поки ви тиснете їм руки, прошу вас — зверніть увагу (але непомітно!) на те, як вони одягнені. Саме так — непомітно — бо вони можуть миттю образитися на пильний погляд — як дама в ложі на кінних перегонах.

Лу — прасувальниця з відрядною оплатою в пральні. Пурпурова сукня сидить на ній погано, перо на капелюшку на чотири дюйми довше, ніж прийнято, але горностаєві муфточка та горжетка коштують 25 доларів, а їхні хутряні родичі наприкінці сезону красуватимуться у вітринах з цінниками «7 доларів 98 центів». Щічки у неї рожеві, а блакитні очі сяють. З усього зрозуміло, що вона задоволена життям.

Ненсі ви б назвали продавчиною — за звичкою. Такого типажу нема, але позаяк пересичене покоління завжди шукає якийсь типаж — то її можна назвати «типовою продавчиною». У неї висока зачіска «помпадур» та вільна блузка з напуском. Спідничка її дешева, але гарного крою. Вона не кутається в хутро, щоб захиститись від пронизливого весняного вітру, але носить свій короткий жакетик із сукна з таким шиком, наче він із найдорожчого каракулю. На обличчі її та в очах читається (о ти, безжальний шукачу типажів!) вираз, типовий для продавчині. Це вираз німого, але презирливого протесту проти обманутої жіночої долі, сумне віщування прийдешньої розплати. Навіть коли вона весело сміється, ця міна ніколи не зникає. Такий самий вираз можна бачити на обличчях російських селян; ті з нас, хто доживе, побачать його на ликові архангела Гавриїла, коли той прийде засурмити у свій ріг, провіщаючи Судний день. Це вираз, котрий мав би присоромити та спопелити чоловіка; натомість той лише самовдоволено посміхається та пропонує квіти — з прив'язаною до них мотузкою.

Тож підніміть трохи капелюха та йдіть собі геть, почувши на прощання життєрадісне «Бувайте!» від Лу та отримавши сардонічну, чарівну посмішку Ненсі, котра, однак, якимось чином проминає вас і летить далі — наче білий нічний метелик поверх дахів будинків до зірок.

На розі дівчата чекали на Дена. Ден був незмінний кавалер Лу. Чи вірний? Ну, він завжди був би поруч — навіть коли б Мері довелось розшукувати свою овечку, прикликавши дюжину слідців

1.

— Тобі не холодно, Ненсі? — спитала Лу. — Яка ж ти дурепа: стовбичиш у старій крамниці за вісім доларів на тиждень! Минулого тижня я заробила вісімнадцять п'ятдесят. Звісно ж, прасувати — не те саме, що продавати мереживо за прилавком, але набагато вигідніше. Ніхто з нас, прасувальниць, не отримує менше десяти

доларів. І я вважаю, що моя робота не менш гідна, ніж твоя.

— Ну то й гаруй собі, — одповіла Ненсі, задерши носика, — а я матиму свої вісім доларів на тиждень та окрему кімнатку. Мені подобається бути серед гарних речей та вишуканої публіки. Подумати тільки, який шанс мені випав! Уяви лишень — одна з дівчат із відділу рукавичок на днях вийшла заміж за сталевара, коваля чи кого там ще — з Піттсбурга. Він справжній мільйонер! Одного дня я сама відхоплю собі не гіршого! Не те щоб я вихвалялась своєю зовнішністю, але будь певна, я не упущу свого шансу, щойно він мені випаде. А які можливості в пральні?

— Однак саме там я зустріла Дена! — переможно заявила Лу. — Він зайшов, щоб забрати свою недільну сорочку та комірці, а я прасувала за першою дошкою. У нас всі прагнуть працювати за першою дошкою. Елла Меджініс захворіла, і я зайняла її місце. Ден сказав, що спочатку він запримітив мої руки — які вони округлі та білі. А я саме підкотила рукави. В пральню часом заходять дуже пристойні молоді люди. Їх відразу видно: вони приносять свої речі у невеличких валізах, а відчиняють двері рвучко й зненацька.

— Як ти можеш носити таку блузку, Лу? — запитала Ненсі, кинувши з-під важких повік милостиво-зневажливий погляд на кричущий предмет туалету подруги. — У тебе ж геть немає смаку!

— А що тобі моя блузка? — вигукнула Лу, широко розплющивши очі. — Таж я заплатила за неї шістнадцять доларів, а вона варта усіх двадцяти п'яти! Якась жінка принесла її в пральню, але так і не забрала. Тож бос продав її мені. На ній цілі ярди ручної вишивки. Краще поговорімо про ту жакливу бляклу шматину на тобі.

— Ота жаклива блякла шматина, — спокійно озвалася Ненсі, — точна копія того, що носить місіс Ван Олстин Фішер. Дівчата кажуть, що минулого року її рахунок в нашому магазині сягав 12 тисяч доларів. Я сама пошила цю річ, й обійшлася вона мені усього

в півтора долара. Вже за п'ять футів ти не відрізниш підробки.

— Ну, гаразд, — добродушно озвалася Лу, — якщо тобі подобається голодувати і бундючитися — справа твоя. А я вже краще триматимусь своєї роботи та гарної зарплатні, а у вільний час купуватиму щось справді модне та привабливе — бо це мені по кишені.

Саме тоді й прийшов Ден — серйозний юнак в дешевій краватці, якому вдалося уникнути притаманної великому місту легковажності. Він був електриком, заробляв тридцять доларів на тиждень, дивився на Лу сумовитими очима Ромео, а її вишита блузка здавалася йому павутинням, в якому вважала б за щастя заплутатись будь-яка муха.

— Мій друг містер Оувенс, — відрекомендувала Лу, — познайомтесь із міс Денфорс.

— Радий з вами познайомитись, міс Денфорс, — відповів Ден, простягаючи їй руку. — Лу розповідала мені про вас.

— Навзаєм, — озвалася Ненсі, торкаючись його долонь кінчиками своїх холодних пальчиків. — Вона також згадувала вас — кілька разів.

Лу хихикнула.

— То ти навчилася цього потиску у місіс Ван Олстин Фішер?

— Якщо й так, то навряд чи тобі вдасться його скопіювати, — зронила Ненсі.

— О, я взагалі цього не робитиму: для мене це надто манірно. Таке ручкання призначене для того, щоб хизуватися діамантовими каблучками: от коли вони у мене будуть, тоді і спробую.

— Краще спершу навчитися, — мудро зауважила Ненсі, — тоді і каблучки швидше з'являться.

— Щоб покінчити з цією суперечкою, — сказав Ден, лагідно усміхаючись, — дозвольте мені дещо вам запропонувати. Я не можу просто зараз повести вас обох до Тіффані і зробити те, що належить,

але чи не можу я запросити вас на водевіль? У мене є квитки. Чому б нам не поглянути на театральні діаманти, якщо вже справжні не для нас?

І вірний лицар зайняв своє місце скраю тротуару. Далі йшла Лу, величаючись в своєму пишному павичевому вбранні, а поруч із нею Ненсі — струнка, скромна, мов горобчик, однак хода в неї була справжньої місіс Ван Олстин Фішер — саме так ті вирушають на свої стримані вечірні розваги.

Гадаю, мало хто вважає великий універсальний магазин навчальним закладом. Але для Ненсі її крамниця була свого роду справдешньою школою. Дівчину оточували гарні речі, від яких віяло витонченим смаком. Якщо ви перебуваєте в атмосфері розкошів, то вони стають вашими незалежно від того, хто платить за них — ви чи хтось інший.

Люди, яких вона обслуговувала, були переважно жінки, чий одяг, манери та суспільне становище були для неї мірилом. Від усіх цих жінок Ненсі й почала брати данину — те, що їй в них найбільше подобалося.

Від однієї вона копіювала жест, від другої — промовисте підняття брів, від багатьох інших — ходу, манеру носити сумочку, усміхатися, вітатися з друзями, звертатися до «нижчих» за себе. Від своєї улюбленої моделі, місіс Ван Олстин Фішер, вона перейняла таку чудову річ, як тихий оксамитовий голос; чистий, мов срібло, і мелодійний, як пісня дрозда. Купаючись в аурі високого суспільного становища та хороших манер, вона не могла не увібрати все це. Кажуть, що гарні звички кращі за гарні принципи, тож, можливо, хороші манери кращі за хороші звички. Ймовірно, настанови ваших батьків і не здатні врятувати вашу пуританську мораль, але якщо ви рівненько сядете на стілець з жорсткою спинкою та сорок разів повторите «призми та пілігрими», то диявол однозначно втече від вас. І коли Ненсі говорила тоном місіс Ван

Олстин Фішер, то кожною кісточкою вона відчувала трепет *poblesse obligé* 2.

У великому універсальному магазині — цій школі життя — були й інші джерела знань. Коли б ви не зауважили кілька продавчинь, котрі зібралися разом і бряжчать своїми дешевими браслетами в такт позірно легковажній бесіді, не думайте, що вони тут лиш для того, щоб покритикувати зачіску такої собі Етель. Можливо, цій зустрічі й бракує спокійної гідності чоловічого зібрання, але в ній відчувається вся важливість першої наради Єви зі старшою донькою, коли ті вперше зблизили свої голівоньки, даючи Адамові зрозуміти його місце в сім'ї. По суті, це Жіноча Конференція із Взаємодопомоги та обміну теоріями стосовно Нападу та Відсічі Світові, який є Сценою, та обговорення Чоловіка, котрий є Публікою і який вперто кидає букети на цю Сцену. Жінка є найбезпомічнішою з усіх юних створінь на землі: граційна, мов лань, вона не має її швидкості; красива, як пташка, вона, однак, нездатна літати; сповнена солодкості бджоли, вона не має її... але облишмо порівняння, бо декого з нас це може вжалити.

На цій військовій нараді обмінюються зброєю та діляться стратегіями, котрі кожна з них розробила одноосібно та вже застосувала на практиці.

— А я кажу йому, — говорить Сейді, — який же ви нахаба! Ким ви мене вважаєте, коли кажете мені такі речі? І як ви гадаєте, що він мені відповів?

Голівки: каштанова, чорна, солом'яна, руда та білява — швидко зближаються, щоб почути відповідь, і потім знову відсахуються, щоби разом вирішити, як діяти далі проти спільного ворога — Чоловіка.

Так Ненсі навчалась мистецтву оборони, а для жінки успішна оборона означає перемогу.

Перелік навчальних предметів в універсальному магазині чималий. Можливо, жоден інший навчальний заклад не зміг би повніше підготувати її до головної життєвої мети — виграшу в шлюбній лотереї. Прилавок Ненсі розташовувався дуже вдало. Неповдалік від неї був музичний відділ, тож вона могла чути і знайомитись із творами найвідоміших композиторів — або хоча би мати уявлення про їхню творчість, що цілком могло зійти за глибокі знання в тому світі, в який вона підсвідомо намагалась встроїти свою ще не зміцнілу ніженьку. Вона вбирала в себе ушляхетнювальний вплив предметів мистецтва, дорогих та вишуканих тканин, усіх тих прикрас, котрі для жінки майже замінюють культуру.

Інші дівчата з часом стали помічати честолюбні наміри Ненсі.

— Он іде твій мільйонер, Ненсі, — гукали вони їй щоразу, коли до її прилавка наближався чоловік, який підходив на цю роль. Поступово в чоловіків, які тинялись без діла, поки їхні жінки здійснювали покупки, виробилась звичка зупинятись перед відділом носовичків і уважно вивчати батистові квадратики. Насправді ж їх приваблювали удавана світськість Ненсі і справжня витончена краса. Охочих позалицятися до Ненсі було чимало. Дехто з них, можливо, й був мільйонером; решта ж докладали усіх зусиль, аби такими видаватись. Ненсі навчилася це розпізнавати. В кінці відділу носовичків було віконце; отож, вона могла бачити ряди машин, що внизу чекали на покупців. Ненсі дивилася на вулицю і усвідомлювала, що й автомобілі різняться так само, як їхні власники.

Якось чарівний джентльмен купив чотири дюжини носовичків, залицяючись до Ненсі через прилавок із виглядом короля Кофетуа 3. Коли він пішов, одна з дівчат сказала:

— То в чому річ, Ненсі, чому ти не відповіла на залицання того хлопця? Як на мене, то був справжнісінький мільйонер!

— Справді? — озвалася Ненсі, посміхнувшись найхолоднішою, найлюб'язнішою та найбайдужішою посмішкою з арсеналу місіс Ван Олстин Фішер. — Він не для мене: я бачила, як він під'їхав. Авто в дванадцять кінських сил 4 і шофер-ірландець. І ви би бачили, які носовички він придбав — шовкові! І до нього причепилась якась трава. Ото вже ні! Дайте мені справжнього мільйонера: підробок нам не треба.

У двох «найвишуканіших» леді універмагу — завідувачки відділу та касирки — було кілька «шикарних» приятелів, з якими вони час від часу вечеряли в ресторанах. Якось вони запросили з собою і Ненсі. Вечеряли вони у модному кафе, столики якого резервують для новорічних святкувань за рік наперед. З дамами було двоє «друзів»-джентльменів: один лисий — бурхливе світське життя геть позбавило його волосся (і це нам достеменно відомо!), а інший був молодик, усі чесноти та мудрість якого вміщалися у двох вельми переконливих речах: він стверджував, що все вино відгонить корком — і ще носив діамантові запонки. Цей юнак розгледів у Ненсі купу незаперечних чеснот. Він власне захоплювався танцівницями, а тут була дівчина, в якій природна чарівливість її класу поєднувалась із вишуканими манерами його власного кола. Тож наступного дня він з'явився в магазині і зробив їй офіційну пропозицію руки та серця — просто над коробочкою з мереживними носовичками з вибіленого ірландського полотна. Ненсі йому відмовила. Каштанова голівка із зачіскою «помпадур» за десять футів від них нашорошила вуха і широко розплющила очі. Коли знехтуваний залицяльник пішов геть, «помпадурна» вилила на голову Ненсі потоки їдких докорів та обурення.

— Яка ж ти дурепа! Цей хлопець — справдешній мільйонер! Він — племінник самого Ван Скіттлза! І він говорив серйозно. Чи ж ти здуріла, Ненсі?

— Та невже? — одповіла Ненсі. — Отже, я не прийняла його пропозиції, еге ж? Та він такий мільйонер, що цього й не розгедиш. Сім'я дозволяє йому витрачати лише двадцять тисяч на рік — тільки й того! Голомозий увесь вечір брав його на кпини за це.

Голівка з каштановим «помпадуrom» наблизилася і примружила очі.

— Послухай, то що тобі тоді потрібно? — запитала вона хрипким голосом, від хвилювання навіть забувши сунути в рот жувальну гумку. — Невже цього для тебе замало? Чи ти хочеш податися в мормони 5 і вийти заміж разом за Рокфеллера, Ґладстона Доуї 6, короля Іспанії та інших з їхнього гурту? Невже двадцяти тисяч на рік тобі мало?

Ненсі ледь-ледь зашарілася під пильним поглядом чорних порожніх очей.

— Річ не лише у грошах, Керрі, — пояснила вона. — Приятель упіймав його вчора на брехні: щось про дівчину, з якою він буцімто не ходив у театр. А я терпіти не можу брехні. Якщо скласти все до купи, то він мені не подобається — і все тут. Задешево мене не купиш. Мені треба, щоб навпроти мене за столом сидів чоловік, а не бовван. Саме так — я шукаю справжню «здобич», але вона повинна бути чимось більшим, ніж просто торохкітливою скарбничкою.

— Тобі місце в психопатичній палаті! — зронила «помпадурна» голівка, відвертаючись.

Отакі високі ідеї — щоб не сказати, «ідеали» — Ненсі продовжувала плекати на свої вісім доларів на тиждень. Вона облаштувала бівуак на шляху проходження незнаної «великої здобичі», харчуючись самим лише черствим хлібом і все тугіше затягуючи пасок на талії. На її обличчі блукала слабка, відважна, чарівна й водночас похмура посмішка природженої мисливиці на чоловіків. Лісом слугував їй магазин; не раз здіймала вона рушницю, щоб вистрелити в дичину, яка була доволі великою і мала

достатньо розложисті роги, але завжди якийсь глибокий непомильний інстинкт — можливо, мисливський, а, можливо, суто жіночий, — змушував її притримати рушницю і знову йти по сліду.

Лу ж процвітала в пральні. Зі своїх вісімнадцяти з половиною доларів вона платила шість за кімнату та харчування. Решта грошей йшла переважно на одяг. Її можливості поліпшити смак та манери були вужчими порівняно з Ненсі. В паруючій пральні можна було лише працювати: прасуючи, вона мріяла про те, як приємно проведе вечір. Під її праскою пройшло чимало дорогих й гарних тканин, тож цілком можливо, що її любов до яскравого й недешевого вбрання зростала з кожним днем і передавалась через цього металевого провідника.

В кінці робочого дня під дверима пральні на неї чекав Ден — її вірна тінь за будь-якого освітлення.

Часом він кидав відверто стурбований погляд на туалети Лу, котрі ставали все більш кричущими і позбавленими смаку. Але він не засуджував її — просто йому не подобалася увага, яку привертала Лу своїм вбранням на вулиці.

Лу, як і раніше, залишалась вірною подрузі. За неписаним правилом Ненсі неодмінно супроводжувала парочку, куди б та не йшла. Ден ніс подвійний тягар витрат весело і добродушно. Можна сказати, що Лу надавала яскравості, Ненсі — тону, а Ден ваги цій трійці шукачів розваг. Кавалер — в охайному костюмі з відділу готового одягу, і такий же, «готовий», краватці, з незмінним добродушним гумором наготові ніколи не губився і не втрачав рівноваги. Він був із тієї породи людей, яких не помічаєш, коли вони поруч, але яких часто згадуєш, коли вони йдуть.

Для вибагливої Ненсі усі ці дешеві задоволення були гіркими на смак, однак вона була молода, а молодість — справжній гурман, навіть якщо й нема гастрономічних делікатесів.

— Ден постійно торочить, що хоче одружитися зі мною, — якось сказала Лу подрузі. — Але навіщо це мені? Я сама собі хазяйка і можу витрачати свої гроші, як захочу, а він ніколи не погодиться на те, щоб я продовжувала працювати, вийшовши заміж. Послухай, Ненсі, чого ти так чіпляєшся за той свій старезний магазин і ні поїсти тобі як слід, ні одягнутися? Тільки скажи — і я тут же влаштую тебе в нашу пральню. Здається мені, що ти могла би хоч трохи збити свою пиху, якщо є можливість заробити грошеньят.

— Річ зовсім не у писі, Лу, — сказала Ненсі, — краще вже я голодуватиму і залишатимусь там, де є. Певно, це просто звичка. І я хочу скористатися шансом, який мені випадає. Не все ж життя мені стояти за прилавком. Кожного дня я дізнаюсь щось нове. І постійно перебуваю в товаристві вишуканих та багатих людей — навіть якщо я лише їх обслуговую. І я не пропускаю жодної підказки, яку дає мені життя.

— Що, не вдалося тобі підчепити свого мільйонера? — насмішкувато запитала Лу.

— Я його ще не вибрала, — озвалася Ненсі. — Обираю.

— Боже ж ти мій — вона вибирає! Дивись, не прогав, якщо зустрінеш хоча би якогось — із неповним мільйоном. Але, звісно ж, ти жартуєш — мільйонери і не думають про таких трудяг, як ми.

— Тим гірше для них, — розсудливо відповіла Ненсі. — Дехто з нас міг би навчити їх, як поводитися з грошима.

— Якби хоч один такий заговорив зі мною, — засміялася Лу, — я би одразу зомліла!

— Це тому, що ти не знайома із жодним. Єдина різниця між багатіями та всіма іншими в тому, що з першими завше слід бути насторожі. А тобі не здається, Лу, що червона шовкова підкладка занадто яскрава для такого пальта?

Лу поглянула на простий тьмяно-оливковий жакет подруги.

— Ні, не здається, але вона може видатися такою поруч із твоєю виляючою шматиною.

— Ця шматина, — самовдоволено зауважила Ненсі, — точнісінько такого ж крою, як у місіс Ван Олстин Фішер. Тканина обійшлася мені у три дев'яносто вісім. Гадаю, їй вона коштувала доларів на сто дорожче.

— Ну, не знаю, — зневажливо сказала Лу, — але щось він не схожий на наживку для мільйонера. Не здивуюся, якщо я першою впіймаю золоту рибку.

Насправді лише філософ зміг би вирішити, котра з подруг права. Лу, якій не вистачало певної гордості та перебірливості, через які десятки тисяч дівчат працюють в крамницях та конторах за якісь крихти, весело почимчикувала до своєї праски у галасливу та задушливу пральню. Зарплатня із надлишком компенсувала їй відсутність комфорту; її сукні ставали все пишнішими, і часом вона вже кидала косий та нетерплячий погляд на пристойний, але зовсім не елегантний костюм Дена — постійного, незмінного, відданого Дена.

...

Далі — у повній книжці «Заправлена лампа. Збірка новел».
nashaknyga.com.ua